

زندگی و زمانه امام سجاد (علیه السلام)

<?xml encoding="UTF-8?">

مقدمه

علی بن الحسین (علیهما السلام)، بنابر قول مشهور، در جمادی الثانی سال 38 هجری متولد شد. (1) زین العابدین و سجاد از القاب آن حضرت بوده اند.

امام سجاد (علیه السلام) در جمادی الثانی و یا شعبان سال 36 یا 37 یا 38 هجری متولد شد. (2)

اگر قول مشهور را بپذیریم، امام سجاد (علیه السلام) عصر پیامبر (صلی الله علیه وآله) را درک نکرد؛ اما عصر امیرمؤمنان، علی (علیه السلام) را درک کرده و حداقل دو ساله بوده است.

او ده سال از دوران امامت امام حسن (علیه السلام) و ده سال از دوران امامت پدرش، حسین بن علی (علیهما السلام) را نیز درک کرد و هنگام شهادت پدرش در کربلا، حدود 22 سال داشته است.

امامت امام سجاد (علیه السلام)

پس از شهادت امام حسین (علیه السلام) در محرم سال 61، امامت آن حضرت آغاز شد.

دوران آغازین امامت امام سجاد (علیه السلام) از حادثه کربلا شروع شد که این مقطع تا رسیدن اسیران به مدینه، ادامه یافت.

در این دوران، امام سجاد (علیه السلام) در کنار امامت و رهبری، وظیفه افشاگری برضد ظلم و جور و جنایت یزید و بنی امیه را بر عهده داشت و این وظیفه را در کنار حضرت زینب (علیها السلام)، به خوبی انجام داد که معروف ترین بیانات آن حضرت، خطبه هایش در کوفه، شام و مدینه، بوده است.

زنده نگه داشتن نام و یاد امام حسین (علیه السلام) و عاشورا و شهدای کربلا، سبب شد که آن حضرت بیش از چهل سال برای حسین (علیه السلام) و مصیبت های کربلا گریه کند؛ به طوری که او را از بگایین (گریه کنندگان) تاریخ دانسته اند.

آغاز امامت امام سجاد (علیه السلام) با اسارت و سختی ها و مشکلات همراه بوده است. آن حضرت در این دوران، در کوفه، شام و مدینه به افشای جنایات بنی امیه و یزید پرداخت. بیانات آن حضرت، صریح و افشاگرانه بوده است. او پیام آور و پیام رسان حادثه کربلا و از راویان حادثه کربلا بوده است.

دوره بعدی امامت آن حضرت

دوره بعدی امامت آن حضرت، همزمان با قیام ها و شورش ها بوده است پس از حادثه کربلا، قیام ها و شورش هایی صورت گرفت. برخی از این قیام ها و شورش ها برای خون خواهی حسین بن علی (علیهما السلام) بوده است؛ اما امام سجاد (علیه السلام) هرگز آشکارا از این قیام ها حمایت نکرد؛ گرچه از برخی از این قیام ها، رضایت داشت. (3)

یکی از سخت ترین حوادث دوران امامت امام (علیه السلام)، حمله بی رحمانه بنی امیه (یزید) به مکه و مدینه بود که امام (علیه السلام) مجبور بود سکوت نماید؛ تا اندک شیعیان پیرو اهل بیت (علیهم السلام) را حفظ کند. امام در دوران پس از یزید، سعی کرد با ذکر و یاد عاشورا و پیام های آن، به نشر و گسترش مبانی فکری و اعتقادی شیعه پردازد و در عین کادرسازی و تربیت نیرو به افشای چهره امویان پردازد.

دوره بعدی امامت آن حضرت، دوره به قدرت رسیدن مروانی هاست. پس از یزید، خاندان مروان به قدرت رسیدند. مروانیان اموی، ادامه حکومت سفیانی اموی بودند. امام سجاد (علیه السلام) 21 سال از دوران امامت خویش را در عصر عبدالملک بن مروان سپری کرد. عبدالملک، فردی باهوش، دانشمند، زیرک و از سخت ترین و خشن ترین حکام مروانی بود و آن حضرت در این دوره روزگار سختی را گذراند عبدالملک از فقهای مدینه و از زهاد شمرده می شد و اکثر اوقات خود را در مسجد سپری می کرد و به حمامه المسجد (کبوتر مسجد) معروف بود. (4)

بنابراین، تبیین معارف اصیل اسلامی و شیعی و تأکید بر حقانیت و صلاحیت اهل بیت (علیهم السلام)، برای رهبری جامعه اسلامی کاری دشوار و خطرناک بود و حساسیت نظام حاکم را برمی انگیزت و آنان، شیعیان را قلع و قمع می کردند. از این رو، آن حضرت برای بیان معارف الهی، از پوشش دعا استفاده کرد و از این طریق، به نشر و گسترش معارف اهل بیت (علیهم السلام) پرداخت.

برای شناخت وضعیت این دوره، کافی است بدانیم که فرمانده و نماینده عبدالملک، در مکه و مدینه، سفاکی به نام حجاج بن یوسف ثقفی بود؛ حجاجی که مکه را با منجنیق، سنگباران کرد و به مدینه و قبر شریف نبوی، جسارت کرد و بعدها حاکم عراق شد.

مورخان، حجاج را دژخیم ترین خلیفه زمان دانسته اند، به طوری که که بیش از صد و بیست هزار نفر به دست او کشته شدند. (5)

حجاج، شیعیان را می کشت و زندیق و کافر، در نظر او، بهتر از شیعه علی (علیه السلام) بود. (6) او در خلافت عبدالملک مروان، بیش از بیست سال بر حجاز و عراق حکومت کرد. دوران حکومت حجاج، دوران رعب و وحشت و اختناق بود و امام سجاد (علیه السلام) در چنین زمانی، وظیفه هدایت امت و جامعه را بر عهده

داشت.

در عصر امام سجاد (علیه السلام)، تشیع از لحاظ ظاهری و کیفی و در ابعاد معرفتی، سیاسی، اجتماعی، اعتقادی و دینی، در وضعیت بسیار بدی قرار گرفته بود. امام سجاد (علیه السلام) در توصیف چنین وضعیتی فرمود: «در تمام مکه و مدینه، بیست نفر نیستند که ما را دوست بدارند».

در دوران دیگر حاکمان مروانی نیز امام سجاد (علیه السلام)، امامت را به صورت مخفی و با تقیه و در محیطی رعب آور، عهده دار بود. (7)

در چنین وضعیتی، اختناق، رعب، وحشت، نظارت شدید و تسلط جاسوسان اموی، همواره جریان داشت. امام سجاد (علیه السلام) در روایتی، وضعیت اهل بیت (علیهم السلام) در میان امویان را شبیه وضعیت بنی اسرائیل در میان فرعونیان توصیف کرده است.

عصر امام سجاد (علیه السلام) عصر اشرافیت، تکبر، خودخواهی، ظلم، ستم و مفسد اموی و مروانی بود. امام (علیه السلام) در این عصر پرآشوب و پر فتنه، مظهر و نماد فضیلت ها بود و با عبادت و بندگی خداوند، کمک به فقیران و محرومان، کرامت و گذشت و صبر و بردباری، مظهر فضایل و مناقب علوی بود.

آن حضرت در دوران امامت خویش، حداقل با شش خلیفه معاصر بود: یزید (61-64)، عبدالله بن زبیر (61-73)، معاویه بن یزید (64)، مروان بن حکم (65)، عبدالملک مروان (65-86)، ولید بن عبدالملک (86-96).

امام سجاد (علیه السلام) در مجموع 34 سال امامت کرد و محیط را برای امامت فرزندش، امام باقر (علیه السلام) آماده کرد.

امام سجاد (علیه السلام) در سال 94 و یا 95 به دست ولید بن عبدالملک بن مروان، به شهادت رسید.

سخنان کوتاه از امام سجاد (علیه السلام)

*سه چیز نجات بخش مؤمن است: این که زبانش را از غیبت مردم باز دارد، خود را به چیزی مشغول کند که در دنیا و آخرت او را سود دهد و بر گناهان، بسیار گریه کند.

*نگاه محبت آمیز مؤمن به صورت برادر ایمانی خود، عبادت است.

*نشان معرفت (خداشناسی) و کمال دین مسلمان، ترک سخنان بیهوده، کم تر جدل کردن، و بردباری و خوش خویی است.

*مبادا به گناهی که می کنی شادمان شوی که شادمانی به گناه، بدتر از ارتکاب آن است.

*در شگفتم از آن کسی که از طعام از ترس زیان آن می پرهیزد، اما از گناه به سبب زشتی آن نمی پرهیزد.

*همه خیر در این است که انسان خود را (از آلودگی ها) نکه دارد.

*شرافت در فروتنی، و عزت در پرهیزگاری، و بی نیازی در قناعت است.

*اگر مردم بدانند که در طلب علم چه فوایدی است، آن را می طلبند، اگر چه با ریختن خون دل و فرو فتن در گرداب ها باشد.

*هر کس خود را گرامی داند، دنیا نزد او خوار است.

پی نوشت ها :

1. شیخ مفید، الارشاد، ج 2، ص 137.
2. شهیدی، زندگانی علی بن الحسین، ص 30.
3. شهیدی، زندگانی علی بن الحسین، ص 50.
4. همان، ص 98.
5. مسعودی، ص 166.
6. ابن ابی الحدید، ج 11، ص 44.
7. شهیدی، زندگی علی بن الحسین، ص 104.

محمد علی لیالی

نشریه پرسمان، ویژه نامه صحیفه سجادیه